

За результатами отриманих даних ми визначили, що провідними мотивами для студентів є пізнавальні (34,19 %) та комунікативні (38,46 %). Це пояснюється наміром розширити загальний світогляд і сформуватися під час навчання як фахівець конкретного профілю.

Другий етап констатувального експерименту полягав у проведенні тестування, яким було охоплено 189 студентів III–V курсів ХНУ і ТАНГУ.

Тести були спрямовані на виявлення рівня знань лексики, особливостей міжкультурного ділового спілкування, а також містили проблемне завдання, яке вимагало застосування НІТ та використання знань з фахових дисциплін для свого розв'язання, а також визначало рівень сформованості вмінь монологічного мовлення і завдання – невелика рольова гра з проведення міні-переговорів з розподілу додаткових ресурсів. У результаті виконання останнього завдання студенти повинні прийняти певні рішення та отримані результати занести в таблицю. Це завдання визначає рівень сформованості вмінь діалогічного мовлення, свідчить про розвиненість системного мислення, конструктивного підходу до вирішення спірних питань.

Таблиця 2

Результати констатувального експерименту

Критерій	Рівень функціонування критерію, %		
	високий	достатній	низький
Сформованість вмінь усного і письмового спілкування	9,67	36,18	57,65
Володіння професійно-значущими знаннями	11,54	25,33	63,13

Як видно з таблиці, більше половини студентів показали низький рівень сформованості вмінь усного і письмового спілкування та низький рівень володіння професійно-значущими знаннями. За результатами тестування можна зробити такі висновки:

1. На заняттях з англійської мови потрібно застосовувати такі методи навчання, які б сприяли розвитку діалогічного і монологічного, письмового і усного мовлення.

2. Для того, щоб студенти вчилися мислити та правильно висловлюватися з професійних питань англійською мовою, необхідно систематичне застосування на заняттях міжпредметних зв'язків, опрацювання додаткових джерел інформації (друковані джерела, Інтернет) для аналізу, обговорення та інших економічних процесів, явищ.

3. Під час занять знайомити студентів з міжкультурними аспектами ділового спілкування.

4. Підвищувати рівень мотивації студентів під час їх професійної підготовки та сприяти їх професійному зростанню через усвідомлення ними себе як професіоналів, своїх власних здібностей, професійних дій.

На третьому етапі нашого дослідження було проведено низку експериментальних занять із застосуванням активних методів навчання, з використанням міжпредметних зв'язків, щоб довести, що зазначені умови створюють високий рівень мотивації та сприяють формуванню у студентів професійної компетентності.

Наші подальші дослідження спрямовані на вивчення таких активних методів навчання як проблемний метод, ігровий метод і кейс-метод та впровадження їх у навчальний процес з метою вдосконалення професійної підготовки економістів-міжнародників.

Література

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы: Учеб. пособие. – СПб: Питер, 2003. – 508 с.
2. Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності. – Одеса, 1995. – 160 с.

УДК 3701:398

ВІЛЬЧИНСЬКА Т.В.
(Хмельницький)

ЛАТИНСЬКА МОВА ЯК ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ЗАПОЗИЧЕНЬ

У статті розглядається явище запозичень з різних мов, зокрема з латинської мови, як джерело інформації, а також як процес проникнення іншомовних слів у структурні моделі багатьох

мов. Автор просліджує запозичення з “вulgарної латини”, які стали основою для утворення нових романських мов та багатьох термінів.

Для кожної суспільно-економічної формації є характерні особливі умови мовних контекстів та їх взаємодії, свої форми співіснування мов, двомовності і багатомовності, а також їх суспільні наслідки. Тому закономірності мовної взаємодії слід вивчати у конкретному соціально-історичному контексті.

Оскільки мова є засобом людської комунікації та одночасно складовою культури, саме в ній відображаються особливості світогляду, норми поведінки, етнічні та культурні цінності, характерні для певної національної спільноти. Ознайомлення з іншомовною культурою сприяє формуванню пізнавальної мотивації студентів, оскільки вони не лише засвоюють новий матеріал, а і позамовний, тобто ознайомлюються з невідомими елементами культури країни, мову якої вивчають, а також дають змогу порівняти їх з відповідними особливостями власної культури.

Ефективність оволодіння іншомовною культурою залежить від рівня сформованості комунікативної компетенції учасників процесу спілкування. Мова є головним носієм комунікативної культури.

Ознайомлення із соціальним і культурним життям носіїв мови, відповідно як і реалізація комунікативних цілей, можливі лише за умови розвитку пізнавальних інтересів тих, хто навчається. У процесі іншомовної комунікації студенти повинні знаходити джерела цікавої інформації, яку неможливо отримати, спілкуючись рідною мовою. Крім того, розвиток пізнавальних інтересів пов'язаний із розвитком творчих здібностей, оскільки мова окрім засобу комунікації є і засобом пізнання світу, і ті, хто спілкуються, не лише передають свої думки іншим учасникам комунікативного процесу про те, що вони знають, а й формують ці думки про себе.

У багатьох країнах, що розвиваються, особливо відчутна роль суперечності між етнічною та державною мовою – епілектом (суто європейського походження) та етнолектами – місцевими мовами окремих етносів. Наявність або відсутність етнічної бази в даному суспільстві або країні являє собою далеко не другорядну умову існування та функціонування мови. У цьому зв'язку виникає важлива ознака – це органічність, функціональне та комунікативне значення якої важко переоцінити. Розглядаючи цей соціолінгвістичний параметр, який відображає ступінь взаємозв'язку мови і культури, важливо врахувати його мінливий, діалектичний характер. Динамічність мовної ситуації ускладнюється тим, що в її складі діють як живі мови, які активно використовуються у спілкуванні, так і мови, що відійшли у більш вузькі сфери спілкування, а також мови, що вилучаються із живого спілкування і відіграють лише суто допоміжну комунікативну роль. Деякі мови, які вважаються зниклими, вийшовши зі складу мовної ситуації, залишили в інших мовах незначний матеріальний та ідеальний субстрат, який дає ключ до розуміння сучасних явищ.

Таким чином, взаємодія мов є однією із характерних рис будь-якої лінгвістичної ситуації. Вона багатоаспектна, прояви її надзвичайно різноманітні, а пізніше вони можуть бути сильно відчутними.

Метою статті є вивчення явища запозичень з латинської мови, а також вивчення висловлювань відомих діячів політики та культури Древнього Риму, оскільки латинська мова є прадавнім коренем для багатьох європейських мов.

Важливим процесом при взаємодії мов є проникнення іншомовних елементів у структурні моделі, які називаються “запозиченнями”. Вивчення цих явищ у різних мовах має вже достатньо ідеальну історію, проте слід визнати, що в розумінні сутності запозичень та в їх класифікації і структуризації існують великі розходження. Деякі лінгвісти стверджують, що мовні запозичення являють собою присвоєння, так як запозичений елемент у вихідну систему ніколи не повертається. Поняття “запозичення” включають такі значення, на розмежування яких дуже чітко вказав Ж. Марузо: “Це французький термін (*l'emprunt*), який означає одночасно і акт, у результаті якого одна мова засвоює елемент іншої мови, а також запозичений елемент” [Марузо, с. 264].

Проте використання мовних одиниць однієї мови в іншій називають по-різному – іншомовними вкрапленнями, варваризмами, цитаціями, переключеннями тощо. Проте існує тенденція переоцінювати їх роль та місце у функціонуванні мови.

Явище мовних запозичень обговорювалось на багатьох Міжнародних конференціях. Так, у 1998 році у Франції відбувся колоквиум “*L'emprunt linguistique*”. Ряд науковців присвятили свої праці цій проблемі: Л. Деруа “Мовні запозичення”; а також автори книг, де висвітлюється ця проблема, – Е. Хауген, Ж. Мунен, Г. Пауль, бачили у запозиченнях лише інновації, які ледь відрізняються від неологізмів і є створенням за допомогою засобів власної мови: “Із запозиченнями виникає така ситуація, коли індивід лише задовольняє потребу, яка виникла в даний момент, щоб зрозуміліше висловити свою думку”. [Пауль, с. 15]. Академік Л.В. Щерба також пояснював вживання запозичень потребою спілкування: “Коли ми хочемо передати свою думку найточніше, ми часто буваємо задо-

воленими, що можемо вжити іноземне слово, яке точно відповідає тому, що ми хочемо сказати” [Щерба, с. 412].

П. Кипарський відзначив, що схильність будь-якої мови до запозичень визначається не лише соціополітичними умовами: “Чутливість так званих “галогенних” мов до запозичень залежить не лише від внутрішньої структури мови, а від соціополітичних умов того, хто говорить”.

На прикладі латинської мови ми проаналізували явище запозичення.

Яскравим прикладом запозичення є *lingua franca*, як допоміжна мова-гібрид, що вживалась людьми, які говорили різними і взаємно незрозумілими мовами для того, щоб могли спілкуватись один з одним. *Lingua franca* була мовою франків (тобто західних європейців), яку вживали у торговельних стосунках у Середземномор’ї в часи Середньовіччя. Ця мова мала у своїй основі італійську мову з домішкою іспанських, французьких, арабських та грецьких слів. Інколи термін *lingua franca* вживається до конкретної мови, так раніше називали французьку мову, яка була мовою дипломатів. Порівнюючи латинську мову з іншими мовами, ми дійшли до висновку, що завдяки запозиченням з “вulgарної латини”, яку римські воєнки та колоністи рознесли по імперії, утворились нові романські мови. “Вulgарна” латинська мова різнилася від класичної збільшеним уживанням прикметників, щораз меншим вживанням відмін, більшою регулярністю порядку слів і більшим словниковим запасом за рахунок запозичень. Слід відмітити різницю між “вulgарною” та класичною латиною. Вулгата, тобто переклад з Біблії св. Єремії, та “вulgарна” латинська мова здобула велику популярність і завоювала широке коло прихильників завдяки тому, що була написана мовою простих людей, а класична латина була під сильним впливом грецької лексики, граматики та стилю. Латинську мову записували латинською азбукою, що походить з етрусської. Етрусська ж мова утворилась із грецької азбуки. До сьогодні латинська мова збереглася як офіційна мова Ватикану та Католицької церкви.

Дуже частими є випадки вживання латинських термінів, висловлювань і виразів у сучасній художній літературі, у діловій сфері, публічних виступах. Наприклад, часто доводиться зустрічати на бланках скорочення L.S. (*Locus sigili*), що означає “місце печатки”, в оголошення про вакантні робочі місця зустрічаємо фрази C.V. (*Curriculum vitae*), що означає “автобіографія, життєвий шлях”. Відомими є вислови “*Post factum*” – “після написаного”, “*ex officio*” – “у службових справах.”

У сучасну епоху знання древніх мов – латинської або грецької, або хоча б однієї з них, вже не є критерієм освіченості, як це було в епоху М.В. Ломоносова. Цей критерій зберігає все ж таки силу, коли мова йдеться про представників гуманітарних наук, тобто наук, предметом яких є вивчення історії, літератури та мов. Сама назва “гуманітарні науки” так як і “гуманізм” та “гуманісти” пов’язана з латинським виразом “*res humane*” – “людські справи” на противагу від “*res naturae*” – “справи природи”.

Художня література часто містить вислови знаменитих діячів Римської імперії, коли автор твору хоче якомога точніше передати суть даної ситуації. “*Amicus Plato, sed magis amica veritas*” – “Платон мені друг, але істина дорожча”. Цей вираз вживається тоді, коли хочуть підкреслити, що правда понад усе. У середні віки цей вираз зустрічається і в іншій формі “*Amicus Plato, amicus Socrate, sed magis amica veritas*” – “Платон – друг, Сократ – друг, але істина дорожча”.

Афористичний вираз грецького лікаря Гіпократата в латинському перекладі “*Ars longa, vita brevis est*” використовується в ситуації, коли мова йдеться про мистецтво: “Життя коротке, мистецтво довготривале, випадок скороминучий, досвід небезпечний, судження ж важке”.

Максим Рильський наголошував, що перекладачі, особливо поети, завжди повинні пам’ятати латинський вираз “*Ars longa, vita brevis est*”, який І.Франко переклав: “Життя – коротка та безмежна штука”. Знаменитий вислів “*Audiatur et altera pars*” – “Слід вислухати й протилежну сторону” означає бути безпристрасним, вислухати і звинувачуваного, і того, хто звинувачує. Судійська клятва в древньому Римі мала такі слова: “Я буду вислуховувати звинувачуваного, і того, хто звинувачує, однаково”, а римський філософ і письменник Сенека, виходячи з цієї формули, сказав: “Той, хто виніс вирок, не вислухавши одну із двох сторін, хоча його вирок вірний, – несправедливий”.

Вирок римського граматака Теренціана Мавра (III ст.) який ми читаємо у його віршованому трактаті “Про букви і метри” “*Habent sua fata libelli*” – “Книги мають свою долю” слід розуміти, що кожен твір оцінюється так, як його сприймає читач. Серед древніх римлян “*homo novus*” називали плебеїв або людей недостатнього походження, які досягли високої посади в республіці. Цей вираз асоціюється з назвою, яка виникла в нашому вжитку порівняно нещодавно – “нові українці”.

Геній української літератури І. Франко, будучи високоосвіченою людиною, у свої творах часто вживає латинізм, прагнучи якнайточніше передати характер своїх героїв, лаконічність їх мови. “Ми разом пережили тисячі пригод і негараздів, і ніщо не змогло нас розлучити. Ми цілий рік – тому

що рік триває наша дружба – не пропускали жодного дня, щоб не залишити кому-небудь де-небудь пам'ятки про себе. “Nulla dies sine linea” – “Ні дня без рядка” – такий був наш девіз, і ми дотримуємося його донині і будемо дотримуватися, поки це можливо”.

У творах Лесі Українки ми теж знаходимо латинські вислови: “Погано, що така маленька країна, як Галіція, нараховує вже чотири партії, але й тут є втіха: значить люди живуть і міркують, а не сплять, так як у нас здавна виходить”. Трапляється, що дослівного перекладу буває недостатньо для перекладу латинських слів і виразів. Тоді письменник дає детальне пояснення історико-філологічного характеру.

Таким чином, теорія варіантів мови, запозичень та домішок розвивається дуже швидко, вбираючи в поле зору своїх інтересів нові мови та їх різновидності. При цьому все більше закріплюється розуміння національного варіанту мови як такої форми існування різновиду даної мовної системи, для якої характерні помітні для тих, хто розмовляє, властивості функції вживання мовних носіїв, які виявляються в повсякденно-розмовній, діалектичній та літературній мові та знаходять відображення в місцевих нормах писемної літературної мови. В соціолінгвістичному плані національний варіант мови характеризується усвідомленим засобом спілкування, який виконує свою суспільну функцію.

Література

1. Лапіна М.С. Латинізми у сучасних мовах. – К.: Вища школа, 1995. – С. 28–32.
2. Левицький Ю.М. Мови світу. Енциклопедичний словник. – Львів, 1998. – С. 87–88, 108–111.
3. Леся Українка. Повне зібрання творів. Лист М.П. Косачу, 1968. – Т. 4. – С. 224–241.
4. Фердінанд де Сосюр. Курс загальної лінгвістики. – К: Основа, 1998. – Т. 1. – С. 28–31.
5. Франко І.Я. Твори в 16-ти томах. Т. 6 “Останній крейцер”. – М., 1968. – С. 49.

УДК 821.161'82-311.1

ВОДОЛАЗКИН Е.Г.
(Санкт-Петербург)

ИСТОРИОГРАФИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ ПРАВОСЛАВНОГО СЛАВЯНСТВА

У статті досліджуються слов'янські історіографічні тексти за жанровою приналежністю: хроніки, хронографи та літописи. Оскільки історичні твори Стародавньої Русі є частиною європейської літератури, то це дає змогу співставляти східну і західну її традиції. У зв'язку з тим, що досі приділялася недостатня увага вивченню саме загальнослов'янського контексту східно-слов'янської історіографії, виявлення жанрових особливостей таких текстів в кожній з культур православною слов'янства наразі є надзвичайно цікавим завданням для майбутніх досліджень.

Исторические сочинения Древней Руси являются неотъемлемой частью общеевропейской историографической традиции. Это позволяет проводить сопоставления восточной и западной ее ветвей. Вместе с тем, историографические тексты Древней Руси принадлежат и к более узкому культурному ареалу, определенному в свое время Р. Пиккио как Slavia Orthodoxa. Как раз этому – общеславянскому – контексту нашей историографии недостаточно уделяют внимания даже исследователи компаративного направления. Настоящее сообщение не претендует на сколько-нибудь подробное сопоставление русской историографии с обще- (в данном случае – южно-) славянской. Его задача скромнее: рассмотреть восточно- и южнославянские тексты в общих жанровых терминах, из которых в первую очередь я имею виду хронику, хронограф и летопись (объяснение).

Начнем с *переводных хроник* – византийских компиляций, повествующих о всемирной истории. Излагавшаяся хрониками история в основном соответствовала определению “священной истории”, однако не ограничивалась лишь ею. Переводы хроник уже в самое раннее время знакомили новокрещенные народы как с важнейшими историческими событиями, так и с определяющими для христианской историографии идеями провиденциальности и универсализма. Более того, в отсутствие собранных под одной обложкой переводов книг Священного Писания всемирноисторические хроники предлагали его основную историческую канву, обеспечивая тем самым полноту и цельность в восприятии истории.

Одними из первых переведенных на церковнославянский язык историографических компиляций были *Хроника* Иоанна Малалы и *Хроника* Георгия Амартола. *Хроника* Иоанна Малалы, созданная в VI в. и описывающая события от сотворения Адама до царствования Юстиниана, была